

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Претплата је на целу годину 3 круне, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добивају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредиштво „Школског Листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска).

У Сомбору, 31. Маја 1901. године.

ОСЕЋАЊЕ ИЛИ ЧУСТВОВАЊЕ.

Ј. Ј. Кнежевић — Пакрац.

Анализом душевног рада психолози су дошли до тога мњења, да је овај рад тројакe функције т. ј. психолози су нашли три карактеристичне и фундаментално различите врсте реакције душе наше. Прва функција је **функција чуствовања**, осећања, у коју се усредсређују сва искуства угодна и неугодна; јер нам нпр. осет телесног бола, љубав, гњев јасно означавају тон и функцију осећања. Друга функција је **интелектуална**, у коју спада рад душе као што је опажање, уображање предмета и појава и размишљање о предметима и појавама. Трећа је функција т. з. **активна функција воље** наше, кад хоћемо да нешто учинимо, и то свесно, намерно.

Свака је од ових функција предмет, о коме се даде много стварног писати и говорити, особито узев амо сваке душевне појаве људске у њиховом развиту, које су појаве најбољи и *стварни* материјал за Педагогику, но ми ћемо се задржати овде код душевне функције осећања или чуствовања.

I. Појам осећања (чуствовања).

Осећање је скуп угодних или неугодних осећаја или што се вели у животу угодних и неугодних доживљаја. Како је сваког осећања битни знак, да буде угодан или неугодан, и то у разном степену, то је онда јасно, да су и осећања различита, но најугодније је оно осећање, које показује постепену интензивност т. ј. постепено растење тона нпр. од обичног, мирног задовољства до ускићења.

Осећање је као душевна функција у науци призната у предпрошлом веку тек, но та је функција од увек важна била, и

ако људи нису били свесни као што је то данас, кад ју је наука јасно одредила. Та зар би спољашњи свет са својим утисцима био тако важан за унутрашњост нашу, да баш тај свет са утисцима својима не изазива, не пробуђује осећања. Имајући на уму, да осећање утиче на карактер *искуства*, по коме се појединци и друштва осећају сретним или несретним, то је јасно да од осећања зависи тон читавог живота.

Поред ове сопствене своје важности осећања морамо нагласити, да је ова душевна функција важна и због интелектуалне и активне или функције воље; она је у живој и непрекидној вези са овим двама функцијама. Утичемо ли на образовање интелекта људског морамо пазити, да с једне стране не изазивамо сувише јаке осећаје; јер интензивнија осећајност спречава хладан разбор. С друге стране, ако је осећајност слаба, мртва, слабо ће утицати и на интелект, од кога опет зависи образовање човека на све оно, што је узвишено, лепо и племенито, што је без разбора магновено, пролазно.

А шта тек да речемо за одношај осећања са *вољом* људском, са свесним радом људским? Та сетимо се само осећања љубави нпр. родитеља према деци и обратно, љубави према отаџбини, одушевљења за који предмет и појаву, сетимо се страха и нужде, па онда зар да нам није јасна узвишена и непрекидна веза осећања са вољом људском, која је израз чина, дела таквих, какова су осећања. Родитељ се жртвује за дете своје, добар син гине за отаџбину своју, љубавник и живот меће на коцку за ону, коју љуби, поборник идеје какове све и сва са собом жртвује за њу, кукавица се од страха убија, а велика нужда такођер чудо ствара.

И народ наш лепо вели: да сваки и онако ради, како и кад осећа.

Осећање је резултат душевног рада, осећање је снага, која тежи да оним правцем иде, којима је пошла не питајући сметње, за могућност. И кад се пусти, да река осећања одиста тече тамо, камо је нагла, то ћемо видети њен утицај на човека у два правца, и тај је утицај душевни и телесни.

Снажно осећање спречава ток идеја. О овом нас уверавају разне чињенице, из којих се јасно може видети, да осећајни елеменат имаде сугестивну снагу. Дете љуто је увредљиво, а у већем степену љутине није кадро, баш као и одрастао човек, да мисли, да расуђује и да врши вољу своју.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Утицај осећања њи тело нам опет најјасније показују одношај и тесну везу међу душом и телом. У моменту радости, жалости или љутине у читавом телу је безброј појава, који нам потврђују утицај осећајности на тело. Срце неједнако бије, дисање неједнако убрзано ради, мишићи и нерви раздражени, све то показује узрочни одношај душе и тела.

Рекли смо, да су осећању узрок два противна осећаја, и то угодни или неугодни, од којих сваки имаде своје посебне специфичке услове, који условљавају будући живот како појединцу, тако и друштву у дечјем свету и свету одраслих. Угодност се рађа у души нашој, ако су надражаји на чула наша умерени. Пређе ли овај надражај извесну границу, онда угодност прелази у противност. Нпр. кад оно, што се вели, сунце љупко сија, то ће угодно утицати на око, и по том и на центрум душе наше, на мозак. Жеже ли сунце, па још кад какав несташко хоће у пркос да гледа у сунце, то ће прекомерни утицај да изазове неугодност, јер су и мишићи и нерви преоптерећени, уморени. То бива и код других радова и појава, којима је узрок било у спољашњем, било у унутрашњем свету. Умереност угодност ствара, а неумереност неугодност. Но неугодном осећању може да буде и других узрока. Најобичније су различите забране и сметње и у дечијем свету и одраслих људи. Забранити детету нпр. да се игра, спречити му свако друго уживање, то је за њега исто тако као неугодним, које би осетило нпр. повредом кога органа на телу, кад изгуби какoву ствар своју и ту. Умерен рад органа кога утиче на њега благотворно и овим угодно на душевност људску, прекомеран рад опет неугодност рађа. Но са овим богме је у свези и нерад, нефункционирање појединих органа, који неугодно утичу на душевност. Сетимо се само глувонеме деце, па ће нам овај факт јасан бити. У те деце влада поред непрестане нерасположености и суровост, која очито изјављује истину: да није ни души људској угодно, ако у организму телесном што недостаје. Ово се и у обрнутом смислу може рећи. И највеселије дете, кад му се душевност поремети, спусти ће своју главицу, обориће своје веселе очи, омлитавиће му вредне ручице и брзе ножице.

Поред ових главних принципа имаде ту разних других споредних ствари, које утичу на развијање осећања у угодном или неугодном правцу. То су т. з. једностраности и промене. Знамо, да се деца не воле дуго играти једне игре, а нити једним пред-

метом. Она стара *variatio delectat* је особито верна слика детињег душевног света. Дете се неугодно осећа једностраношћу предмета и појава а угодно сваком променом, која се оснива на психолошком закону противности. Који родитељи не схваћају овај закон промене или противности, срце се, ако малиша није увек задовољан и са најскупоценијим играчкама, те су кадри силом изнуђивати наклоност према ономе, што они предложе, донесу и т. д.

Но имаде случајева где се дете у првом моменту осећа неугодно нпр. привикавање да се пере хладном водом, кад устане, да спава на туђој постељи, но постепеном навиком очврсне, што но реч, и онда му је све то обично, па и угодно.

Али најгоднији извор за развијање чувствовања је опћење, опхођење са дететом. Како се понашамо према детету, какове му речи изговарамо, таково ћемо у њега осећање да изазивамо. Псовка, исмевање, па још батине постепено утуку у детета најплеменитије осећаје; а на против лепе речи, мило опхођење и суровије природе дечије ублажава, а иначе изазива угодно осећање и ствара од сваког детета оно, што га у алегорији најбоље приказује умиљато јањешце. Зато и јесте важно оно: „е ким је дете, где је дете“, јер место и околица, вели се, ресе или обарају и мртве предмете, а некмо ли живу и невину децу, која како у детињству чувствују, тако ће као људи да раде.

(Наставиће се.)

ОМЛАДИНА И ЊЕЗИНИ ИДЕАЛИ.*

По Ј. Бјељајеву посрбио Ст. С. Илкић.

„На млађима свет остаје“ — вели српска народна пословица. Омладина је узданица једнога народа у њезиним је рукама будућност, срећа или несрећа, напредак или назадак једнога народа. Из тога узрока васпитачи омладине дужни су обратити живу пажњу омладини народној, бодро слѣдити за животом, за тежњама и идеалима њезиним. Пажња та објасниће им живот омладине, учиниће да га правилније схвате и разумеју.

*) Дубоки поглед и озбиљне назоре протојереја Ј. Бјељајева, које су свратиле на себе пажњу у Русији, саопштавамо у изводу нашим поштованим читаоцима, јер је у њима изнесено много истине, која се и на наше прилике оправдано применити може.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BE

Каке су тежње и идеали наше омладине и у чему се они састоје? Којим путем и каквим средствима жели омладина да оствари своје идеале? О чега ли се спотиче на том својем путу?

Наша је омладина изложена утецају разноврсних васпитних чинилаца и праваца. Између тих чинилаца на првом су месту породица, школа, литература и религија.

У много случајева под благотворним васпитним утецајем породице, школе, литературе и религије постижу се жељени резултати — и деца у самој ствари одрасту Богу на славу, родитељима на радост и утеху, цркви и друштву на корист.

На жалост такви успеси благотворног уплива на омладину данашњим су даном све ређи, управо су изузетци. Живот нам доказује нешто друго и износи нам на приказ несимпатичне типове омладинских преставника.

„Слобода мисли и чувства“, „слобода речи и дела“ — а у интересу својих субјективних погледа и страстних излива недисциплиновање воље — то су идеали данашње омладине. И живот у којем се она креће заједно с утецајем помодних (а не модерних) погледа на свет, убеђује ју, да су јој мисли правилне а поступци оправдани.

У савременој породици влада расуло. Породичне су дужности данашњим даном тешко бреме за супружнике, те с тога они и траже слободу чувства ван породичнога огњишта. Родитељима су деца на терету, она су им ланци који их спутавају те им не дају да се могу користити животним насладама и животним задовољством. Деца пак виде то и осећају, услед чега се с почетка несвесно, а за тим свесно побуди у њима нека хладноћа и одвратност према родитељима. И једни и други се паште да одрже неку спољашњу везу, а међу тим унутарњи међусобни животни одношај им је давно већ поремећен. Какав ли ће уплив вршити таква и слична јој породица на своје млађе поколење? У сваком случају уплив ће тај бити рђав, а никако добар и благотворан!

Школа исто тако као и породица, већ по идеји својој треба да је носилица праве просвете и васпитачица поверене јој омладине. Освећено је начело да школа није само за то, да се у њој омладина обучава, него и да се васпитава. На супрот овоме позната нам је данашњим даном жалосна истина, да школе, а особито средње школе не одговарају васпитној цели школе. Питомци тих школа излазе у живот с неразвијеном и слабом вољом, неспремни за животну борбу, без једрих и здравих идеала.

А шта да речемо за литературу? И она у већини случајева даје нам типове више негативног него позитивног карактера. Литература је ставила себи у задатак, да васпитава друштво, износећи му на приказ порочне појаве приватног и друштвеног живота с том претпоставком, да ће читаоци бити у стању створити себи позитивне идеале, односећи се негативно према изнесеним порочним типовима приватног и друштвеног живота. Услед тога и наилазимо скоро у свакој новој књизи и у сваком броју новина помодне погледе наших и страних писаца, у којима се хвале и преузносе најразноврснији идеали, почињући са анархизмом и комунизмом, па терајући тако даље и певајући славопоје декадеству, будизму, ничеанству и толстовштину. У њима се све исмејава и све одриче. Хришћански идеали личног, породичног, друштвеног и државног живота проглашују се за назадњаштво и сматрају се за особину људи ограничених и непросвећених.

Наведени негативни литературни идеали, који су намењени, да читаоци из њих створе за себе позитивне животне идеале, у самој ствари достижу своју циљ, и као отровно пиће опијају и трују данашњу омладину, залућују јој разум, дивљаче јој срце и кваре јој вољу. Омладина се одушевљава негативним литературним идеалима и настоји да се њима као позитивним истинама руководи у животу. С тога не ћемо ни мало погрешити ако кажемо, да данашња литература, која носи на себи тип данашњих животних идеала, и својим уливом јако утиче на омладину — више руши него што зида, побуђује сумњу према свему што је свето и исмејава све оно, чиме би се омладина као добрим и ваљаним руковођем послужити могла при стварању и неговању погледа на свет и живот; литература дакле више развраћује своје читаоце него што их облагорођава и оплемењава.

Остаје нам још да се обазремо на утецај, којег врши на омладину религија, при стварању идеала. С жалашћу признати морамо, да је и у овом погледу више таквих факата и околности које нас могу уплашити и ожалостити, него које би нас могле утешити и ободрити. Већ по својој суштини религија од увек има велико значење како у личном и породичном, тако исто и у друштвеном, народном и државном животу. На жалост данашња омладина, која се сматра да је образована и васпитана, већином је хладна и равнодушна према религији, те се односи према њој као с неком снисходљивошћу с висине и брижљиво избегава свако раз-

www.unipr.edu

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мисање о религији, и о њезиним истинама и захтевима, живећи зар у убеђењу, да је то узалудно провођење времена. О религији говоре данас, као о некој појави ума људског док овај беше у повоју, а која сада, када се је ум људски развио и постао пунолетан, није позвана да га руководи, већ ваља да га остави да ходи за самовласним својим закључцима и својом увиђавношћу. Лицемерно одобравају оно чему нас религија учи, а то чине у оном убеђењу, у којем одрасли и разумнији снисходљиво попуштају лакоумности и лаковерности малолетне и наивне дечице. Наведени и у самој ствари негативни одношај према религији, који се по некада крије и под маском уважања према њој, манифестује се посвудно у литературу, у породици, у друштву и у школи. Није ли дакле јасно из до сада реченога, да религија у стварању идеала код омладине, заузима данашњим даном последње место? Није ли уједно из реченога и то јасно, да религија у таком стању, где и родитељи и васпитачи јавно и потајно раде противу ње, не може имати и нема онога васпитнога уплива на омладину, којег би у другим околностима и приликама могла имати?

Омладина руководећи се примером својих старијих, настоји да се ослободи од религије и покушава да сама створи себи идеале. По међу тим баш услед тога и у њезиној средини почиње да делује процес расула и рушења, којег данас опажамо у породици, друштву и литератури.

Скоро у свима државама догађају се атентати на владаре и на одличне преставнике власти. Радничке демонстрације и страјкови у разним обртничким заводима, на дневном су реду данашњим даном на целој свету. Социјалистички и анархистички конгреси — свакидашње су новости. И све то бодро и живо, па често и симпатично прати омладина.

Атмосфера мисли, чувства и делања савременог човештва је препуњена начелима расула, обарања и уништавања. У тој атмосфери огњена светлост обасјава речи: „слобода мисли и чувства“, „слобода речи и дела.“ Те су речи идеали савременог човештва, које не ће и не може да увиди, да у основи тих идеала леже други идеали који се лако разбукте у „самовољу“, „право јачега“ и „vae victis!“

Занос којег проузрокују громке речи и звучне фразе, примамљиви чар самовоље у слободи речи и дела, тежња за напретком и господством разума — веома је привлачна атмосфера која окру-

жује савремене социјолошке раднике и којој не може да не подлегне велика већина данашње омладине, због чега је и налазимо на страни тих манитих идеала.

Н А Ц Р Т

специјалнога наставног плана за српску народну неподељену основну школу.

(Наставак.)

IV. Основи српске граматике.

Смер: На основу читанке, индуктивним начином упознају се ученици са основним законима српског језика. — Настава у граматици није смер, него средство да се ученици науче правилно и чисто српски говорити.

I. и II. разред:

Ученици у овим разредима практичним начином упознају: просте основне реченице и у њима уче познавати речи, у речима слокове и гласове (писмена, слова); — упознају имена мушка и женска, род и број у именица, даље упознају придеве и глаголе. — Вежбају се у састављању реченица, усмено и писмено, употребљавању великих писмена и најобичнијих знакова застајања.

Свеколико ово градиво предузима се на часовима, одређеним за српско читање и писање, и тиме се полаже основ даљој настави у основама српске граматике.

III. и IV. разред

1. Задатак: Ученици индуктивним начином, на основу граматичког различавања читалачких предмета упознају се: 1. са простом основном и раширеном реченицом и у овима са главним деловима говора и мењањем променљивих речи, — 2. у најглавнијим цртама упознају се даље са сложеним реченицама.

2. Наставно време: Седмично 1 получас непосредне, и 1 получас посредне наставе, свега недељно 2 получаса.

3. Средства наставна: а) Српска читанка за III, односно IV. разред и свешчица за вежбање у граматичној настави. — б) Помоћна књига за учитеље: Српска граматика од Ј. Павловића.

4. Редослед наставног градива:

Септембар: 1. Понављање и упознавање просте основне реченице. 2. и 3. Разликовање подмета и прирока у реченици.

Октобар: 1. Разликовање имена на предметима. Имена мушка и женска, стварне именице. 2. Стварне и мислене именице. Род и број именица; реченице у једнини и множини. 3. Раширење реченица означањем подмета; разликовања особина на предметима. Придеви и род у придева. 4. Раширење реченица предметом и придавним додатком (датив) прироку.

Новембар: 1. Раширење реченица додацима природним одређењем места и времена. 2. Раширење реченица одређењем начина и узрока. 3. Распознавање броја на предметима. Бројно означавање, основни и редни бројеви. 4. Распознавање радња на предметима. Глаголи и радње у садашњем времену. Упознавање личних заменица.

Децембар: 1. Радње у прошлом и будућем времену. Упознавање личних заменица. 2. Заповедни и погодбени начин. 3. Реченице потврдне и одречне; упитне и заповедне.

Јануар: Понављање и утврђење свршеног градива.

Фебруар: 1. Мењање именица; распознавање падежа на питања у једнини и множини. 2. Мењање именица мушког рода. 3. Мењање именица женског и 4. средњег рода.

Март: 1. Одређени и неодређени придеви и мењање истих. 2. Упоредивање придева. 3. Понављање личних и упознавање повратних и присвојних заменица. Род и број заменица. 4. Показне, упитне и неодређене заменице.

Примедба: Код заменица довољно је да их деца науче само познавати, без падежа.

Април: 1. Упознавање прилога. 2. Упознавање предлога. 3. Упознавање сложених реченица и веза.

Мај: 1. и 2. Главне, споредне, одвисне реченице. Упознавање веза и односних заменица. 3. и 4. Неодвисне сложене реченице. (Спојене и супротне).

Јуни: Понављање и утврђење свршеног градива.

5. *Наставни поступак*: а) Правила граматична индуктивним начином изводе ученици из подесних реченица, народних пословица или стихова из народних песама, које су језгровите садржине, а лепе по облику, те уједно примерене дечијем разумевању. — Наставни облик јесте хевристичан и иде се свагда са примера на правило.

б) Ученици марљиво вежбају се у анализовању штива у читанкама, са којим градивом по себи се разуме — ваља да су се деца већ унапред упознала. — На часовима посредне наставе осим тога ученици се самостално вежбају у стварању облика на основу познатих им закона језика.

V. и VI. разред.

1. *Задатак*: Понављање, утврђење, сређивање и проширивање свршеног градива у нижим разредима. — Вежбање ученика у састављању писмених састава, који се у грађанском животу најчешће употребљавају.

2. *Наставно време*: Недељно 1 полу час непосредне и 1 полу час посредне наставе, недељно свега 2 получаса.

3. *Средства наставна*: Српска читанка за V. и VI. разред, свештица за вежбање у граматичкој настави, и Српска граматика од Ј. Павловића. Панчево.

4. *Распоред наставног градива*:

Септембар: 1. Склоп језика, речи и реченице. 2. О гласовима српског језика. 3. Рачунски извод (конте).

Октобар: 1. Врете речи. 2. Именице. 3. Промена именица мушког рода. 4. Признаница.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Новембар: 1. Промена именица женског рода. 2. Промена именица средњег рода. 3. Промена заменица без рода. 4. Пријемница.

Децембар: 1. Промена заменица са родом. 2. Промена придева неодређених. 3. Промена одређених придева.

Јануар: 1. Поређење придева. 2. Бројеви.

Фебруар: 1. Глаголи и подела глагола по правцу и трајању радње. 2. Глаголска времена и начини; глаголеки придеви и прилози. 3. Шест врста глаголских. 4. Обвезница.

Март: 1. Мењање глагола прве врсте. 2. Мењање глагола друге и треће врсте. 3. Мењање глагола четврте, пете и шесте врсте. 4. Уговор.

Април: 1. Реченице просте и сложене. 2. Главни и споредни делови простих реченица. 3. Сведоџба.

Мај: 1. Споредни делови простих реченица. Прилози и предлози. 2. Одвисне сложене реченице. Везе. 3. Независне сложене реченице. Везе. 4. Молбеница.

5. *Наставни поступак*: а) При настави у српској граматици наставни поступак је онај исти, као и у III. и IV. разреду. б) Код писмених састава: 1. Учитељ на заданим узорцима развија главна својства и делове дотичног састава. 2. Ученици по претходном упутству вежбају се у састављању односних писмених саставака.

III. Мађарски језик.

Смер: У краљевини Угарској у смислу 18. зак. чл. од 1879. год. у свима немађарским основним школама као наставни предмет учи се и мађарски језик са тим смером, да ученици према своме добу и приликама у којима живе, науче мађарски говорити.

А) Учење мађарског језика уз очигледну наставу.

I. и II. разред.

1. *Задагак*: Ученици I. разреда уче мађарски именовати ствари, што се у школи и најближој им околини налазе, и вежбају се, да могу мисли своје у најпростијим реченицама мађарски исказати, — ученици II. разреда пак упознају се са називима и особинама познатих предмета и са различитим радњама, те се тако вежбају у говору мађарског језика, да могу на стављена им питања у простим реченицама мађарски одговарати.

2. *Наставно време*: Седмично 2 получаса непосредне наставе.

3. *Средства наставна су*: Осим слика за очигледну наставу по могућству ствари и предмети из природе. — Помоћна књига за учитеље: Руководство учењу мађарског језика у српским народним школама од В. Гроа. I. део.

4. *Распоред наставног градива*:

Септембар: 1.—3. Разговор о школи и школским училима. (по л. 1.) 4.—6. Разговор о школи и њеним деловима. (по л. 2.)

Октобар: 1.—4. Број учила и намештаја у школи. (по л. 3.) 5.—8. Разговор о оделу. (по л. 4.)

Новембар: 1.—4. Разговор о градиву различних предмета (по л. 5.) 5.—8. Разговор о бојама предмета. (по л. 6.)

Децембар: 1.—3. Разговор о особинама предмета (по л. 7.) 4.—6.

Разговор о особинама предмета (по л. 8.).

Јануар: Понављање и утврђење свршеног градива.

Фебруар: 1.—4. Разговор о телу човечијем (по л. 11.). 5.—8. Разговор о телу човечијем (по л. 12.).

Март: 1.—3. Описивање и разговор о деловима књиге (по л. 14.). 4.—6. Табла и таблица (по л. 17.). 7. и 8. Сто и столица (по л. 15.).

Април: 1.—3. Разговор о редним бројевима (по л. 18.). 4.—6. Разговор о радњама људским (по л. 20.).

Мај: 1.—4. Разговор о радњама људским (по л. 21. и 22.). 5.—8. Разговор о радњама људским (по л. 23. и 24.).

Јуни: Понављање и утврђење свршеног градива.

5. *Наставни поступак*: Ученици вежбају се да из речи, што сваки пут науче и понове, састављају мађарске реченице, и да на мађарска питања учитељева мађарски одговарају у потпуним реченицама

Учитељ ваља да се слободно служи наведеном спомоћном књигом, те према приликама наших школа сâм да изради посебни наставни план за сваки час наставни, пошто у том погледу наведена књига не удовољава свим захтевима и потребама наших основних школа.

У неподељеној основној школи разговор мађарски уз очигледну наставу води се са ученицима II. разреда, а ученици I. разреда пазе у слушају кад учитељ обучава ученике II. разреда у мађарском језику.

(Наставиће се.)

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

Нашу слабу педагошку књижевност гледе обуке у науци вере, обогати нам впреч. госп. Ј. Борота са своја два делца, која је у последње доба издао. Летошње му дело: „Шта нам прича Библија“ — градивом је тако подесно, одмерено; језиком тако просто и деци схватљиво; диспозицијом — у опште речено — тако сређено, да се заиста свакој школи најтоплије препоручити може. Дотична књижица за наставнике I-вог и II-гог разреда као спомоћна књига од неоцењиве је вредности. Врло и врло многи учитељи, не могав да нађу ону унутарњу везу између прича два завета, досљедно томе стари завет за излишан сматрају, те га и не предају у својим школама. Са овом књижицом све се то избећи може, јер сваки предавач у њојзи аријаднин конопац налази, који га при истоме испитивању руководи и диспозицију градива веронауке у дотичним разредима опредељује.

Деци старијих разреда пак слободно се може она као ручна књига дати, јер усљед пријемљивости стила и усљед већ ученог

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

градива у нижа три разреда — са свим ће добро доћи деци оно дедуктивно понављање по дотичној књизи. Деца ће и без тумачења учитеља са свим разумети, јер градиво знају од пређе и јер је сасма по њиховом језику писано. Тим пре је добро дошла овој деци у руке, што школа, услед многог новог градива у дотичним разредима, није у стању градиво пређашњих година систематично понављати. А од какве је важности понављање као утврђивање, распоређивање знанога — то сваки наставник врло добро зна.

Но да би ова књижица жељеној сврси још потпуније одговорити могла, ваљало би оно градиво из VIII. одсека: о Исусу Христу од 12 година, о доласку му у цркву — и у опште о детињству му и божанском развићу му све до 30-те године у засебном, IX-ом одсеку преставити. За тим следећуће догађаје пак: о св. крштењу у X-том одсеку предочити. Тако би деци цео ток градива још схватљивији био а преглед и унутарња веза такође много потпунија.

Друго делце г. писца: Катихизис за малу децу — такође носи на себи печат размишљености и тактичности. Човек читајући то дело, чисто ужива у оној одмерености, разговетности. Сваки ти став са онолико речи колико баш треба потпуно расветљује дотично градиво. Речју, богословски никад бољи учебник да се не састави, тако је садржином стручно, начином постепено изведен. Али с обзиром на жељену сврху гледе развића детета — дакле са педагошког обзира — није баш потпуно синтетично. Ја тако мислим, да је боље — а радећи у пракси и уверих се — да је деци више сходно од појма цркве поћи. Оно и то је истина, да је и начин г. писца постепеност: што полази од онога, што је у руци т. ј. „шта је катихизис.“ Но тај полазак ваља оставити учитељу, а писац — био то који било и ма при ком делу — нека постепеност тражи у концентрисању већ стеченог децјег знања и смеру нове обуке. Ја н. пр. израз „Катихизис“ и не употребљавам никад у мојој школи, већ: Наука вере. Онај први назив — као што и впреч. госп. Борота вели -- скројен је од начина учења, те зашто га онда и употребити, кад нам при тумачењу деци тешкоће чини. По томе дакле, ако је речено делце школској деци као учебник намењено и то намењено деци оног доба, када се исто градиво по смислу данашњег специјалног наставног плана и учи (т. ј. IV. разред), онда би — мислим — много боље било, као што мало пре рекох, од појма цркве поћи и то, рецимо на следећи начин: Куда идемо

недељом и празником Богу се молити? — Ко је основао св. цркву?
— После Господа Исуса, које учио људе св. писму? — Који се дан основала прва Христова црква? — Је су ли св. Апостоли баш само проповедали, кад су по свету ишли? — Па како се зову те прве владике и ти први свештеници? — А шта су ти св. Оци радили на том сабору? — (уредили црквене ствари и укратко нам саставили све оно, како треба ми да верујемо). Па за то баш, како се зове та кратка наука што су нам св. Оци саставили? — У колико су тачака саставили они тај Символ Вере? — На сва ова питања одговорити, деца већ знају обуком Ш-ћега разреда, те ће им лако бити. Поред те лакоће, оваковим сређивањем дотичног градива, утемељиће се и расветлиће им се знано, а и биће уједно врло добра асоцијација за идуће, ново градиво.

Она диспозиција, да се вери из символа вере — љубави из десет заповеди —, а нади хришћанској из молитве Господње учимо, јесте врло добра замисао госп. писца.*) Учење деце у томе правцу, неговање будућих чланова верске нам заједнице на такови начин — врло је целисходно. Само кад већ на тај начин иставимо специјално градиво на питања и одговоре, онда према томе и цео методични поступак морамо истакнути, те особито код заповеди и молитве Господње (јер се код Символа вере то и само манифестује) ваља — тако рећи — очигледно да преставимо деци то учење, те их и убедимо о претпоставци нам. У заповеди н. пр. преставимо посепце у онаким кратким, језгровитим реченицама љубав према Богу и ближњем свом. У молитви Господњој пак, при прошењима, оличимо нашу молбу, те по томе и тврду наду у Бога, јер дете само не може, а и незна још у томе добу силогизирајући до тога закључка да дође.

Још неког новитета има у овоме делцу а то је, да нема у њему славенскога текста.***) Претпостављајући код свакога предавача науке вере савесност, овај поступак госп. писца не може се за рђав узети, јер не буни, не расејава дете са питатима оригиналног текста. Овако су ум и мишљење ученика мирнији, јаснији, те по томе преглед и асоцијација престава и мисли много чвршћи. Однос и напомена славенскога текста нека се усмено чини а то нека је предавачев посао приликом обуке.

П. Т.

*) Ово је изложено било и у досадањим Катихизисима.

**) С овим се из многих разлога не слажемо.

Ур.

Ур.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Д О Ш И О.

У Вел. Кикинди априла 1901.

Збор учитеља српских Вел.-Кикиндског протопресвитерата. — Српски учит. збор Вел.-Кикиндског среза одржан је на светлу среду у Јозепову. Овај збор је мање посећен него досадашњи зборови овога учитељскога среза. Али посета овака није била због немарности учитеља, него што је и у очи тога дана и баш на сам тај дан било ружно време, а и што место Јозепово нема жељезничке везе, да би се за један дан могло и отићи и доћи из даљих крајева, те су неки учитељи одсуствовали, али су зато своја одсуства извинили. У заказано време одосмо сви искупљени у храм Божији на призивање св. Духа. Морам признати да нас је све изненадила чистота и уредност, коју видесмо и око храма и у храму Бижијем, што на част служи онима који о томе бригу воде. На призивању св. Духа осим учитеља било је још врло много света искупљено, да чује лепо појање вештих певача, а и да види и позна сада први пут у њиховом месту у тако великом броју искупљене срп. нар. учитеље. По свршетку призивања одосмо сви у школу. Јозепово је село, али има тако лепо уређену школу, да би се и нека повећа места и варошице на њега угледати могле. И школа је била пуна радознала света, но више непозваних — одраслије деце, који кад чуше о чему се ту говори, мало по мало па се развијаше.

Пре почетка самога збора, одбор је држао седницу, у којој је претресао поднесене писмене радње за овај збор. После доста дугог саветовања одборовог уђе председник у скупштинеку дворану, поздрави искупљене чланове збора добродошлицом и отвори седницу. Пре него што се прешло на дневни ред, председник извештава збор, да је приликом смрти незаборављеног српског сина, једног правог родољуба Др. Св. Милетића у име српског учитељског збора изјавио саучешће сину великог покојника за превеликим губитком српским, и моли збор да ово на знање узме и поступак његов одобри. Збор једногласно одобрава поступак председников и устајањем кличе: „Слава Милетићу!“ После тога члан Љ. Лотић извештава збор, да је своју расправу „О уџбеницима,“ коју је на прошлом збору у Врањеву читао, дао отштампати и подноси један примерак збору, — узима се на знање Председник позива збор да приступи раду и моли члана Св. Бајића да прочита „Нацрт правила за основне школ. књижнице.“ Члан Светозар Бајић прочита прву и другу тачку правила и већ код ових тачака развила се подужа дебата, која је много времена одузела, те се мораде читање тога нацрта скинути с дневнога реда, те предати пододбору једном, који ће та правила проучити и образложен предлог идућој скупштини поднети. У пододбор тај бирају се: Милош Бандић и Љубомир Лотић учитељи Кикиндски.

С овим у свези поново је решено, да сваки предавач своју расправу има на 14 дана пре одржања скупштине председнику збора поднети, да би се свака расправа у сталном одбору претрести могла, односно да се расправе поделе међу чланове одбора и ови да своја мишљења у одбору означе, те да после може одбор за сваку расправу свој предлог скупштини поднети; тим

ничином би скупштина могла лакше и брже посао свој обављати. После тога прочитао је перовођа Милан Моцић расправу гђе Наталије Лујановићеве учитељице Вел.-Кикиндске : „О женским ручним радовима у основној школи“ ; пошто ју она није могла читати због вратобоље. Расправа та је с много пажње и врло лепо написана. Сама ствар је до најмањих ситница простудирана и лепо систематски по могућности дечијег схватања по разредима распоређена. У расправи се предлаже да се ручни рад почне већ у I. разреду. Овај предлог је изазвао међу учитељицама живу дебату, напослетку је решено, да се ручни рад само у оним првим разредима предузима, који су за себе у једној дворани са једном учитељском снагом. Расправа је примљена и писцу се изриче признање. — За тим председник позива члана Миту Васића учитеља Врањевацког да држи предавање из виноградарства. Члан Мита Васић није спремио писмену радњу, него је своје предавање држао по белешкама, које је белешке он правио на основу свога практичног искуства. Предавање је с пажњом саслушано, особито су се много интересовали присутни грађани. Врло добра замисао је то, да се на учитељским зборовима држе предавања из привредних грана. После овога држао је практично предавање из рачуна бр. 12 г. Ђ. Кнежевић учитељ Вел.-Кикиндски. Ј. Кнежевић је радио рачун *на рачуналици, коју је он по својој досадашњем искуству удесио*. На његово предавање је било доста примедба од стране чланова збора, напослетку збор решава, да његова рачуница може послужити као помоћно средство при обучавању у рачуну ; предавање збор прима. — За тим је члан г. Гавра Поповић учитељ Јозеповачки држао практично предавање из српског језика и то „проста и разграната реченица“ у III. разреду основне школе. Г. Поповић је своје предавање с много пажње израдио и збор му је рад примио и на труду захвалност изрекао.

После овога било је још неких предлога као : да се сви зборски записници шаљу и другим зборовима, те тако узајамно упознају са свима радовима постојећих зборова ; даље је примљен предлог да је сваки учитељ дужан купити штампано предавање, које збор прими. Ово је лепо што је збор примио само хоће ли се моћи оваки закључак и извршити ? Примљен је и предлог да се сви учитељски зборови споразумно обрате представком на црквени сабор, да у будуће у основним школама свештеници предају науку вере.

После тога председник позива збор да одреди време и место идућем састанку, на што је решено да се идући срески учитељски збор одржи 5. (18.) септембра у Меленци. — На овом збору ће држати Стеван Жупански учитељ Меленачки предавање „О декламавању“ у народној школи ; Олга Думићева учитељица Меленачка држаће предавање о десетичним разломцима ; Јелена Белеслијина учитељица Т. Хиђошка говориће „Шта би могла учитељица урадити за народно унапређење“ ; Ника Николајевић учитељ Мокрински говориће „О задаћи васпитања.“ Даље ће се позвати Милош Бандић учитељ Вел.-Кикиндски да говори „О школским вртовима,“ — Милан Ћосић учитељ Т. Бечејски „О школском надзору.“ На предлог председника изабрани су да да оверове записник : гђа Ј. Влаховић, Ј. Лотић и М. Рацков учит. Кикиндски.

За тим председник распушта збор.

Н Е К Р О Л О Г.

† **Јован Максимовић** учитељ у Чакову преселио се у вечност после дугог боловања 11. маја т. г. у 32. години живота.

† **Даринка Нинковић рођ. Ковачевић** учитељица у Мокрину после дужег боловања преминула је 15. маја т. г. у 33. години живота а 15. учитељичког рада.

† **Софија Терзин рођ. Лунг** мати честитих српских учитеља Павла, Ђорђа и Лазара Терзина преселила се у вечност 3. маја т. г. у 53. години живота код свога сина Павла у Ади.

Мир праху њиховом! Вечан им спомен!

Б Е Л Е Ш К Е.

Испити за учитељско оспособљење у сомборским учитељским школама започели су у понедеоник 14. маја т. г. и трајали су пет дана. Тих дана обављен је писмени део ових испита. Усмени део пак стпочеће 4. (17.) јунија, а 17. (30.) обавиће се проглашење оспособљених за учитељско звање. — Испит зрелости у накраткој мушкој учитељској школи започео је у четвртак 24. маја, а за тим ће се одржати испит зрелости и у горњо-карловачкој женској школи. — На испитима за оспособљење у сомборским учитељским школама председаваће изасланик и члан високославног Школског Савета високопречасни господин протопрезвитер Јован Борота — На испитима зрелости у Пакрацу и Горњем Карловцу председаваће пр. главни школеки референт Н. Ђ. Вукићевић.

Постављење. Досадашњи министар просвете у краљевини Србији г. Павле Маринковић захвалио се на својем звању и достојанству и на његово место постављен је краљевским указом г. Љубомир Ковачевић професор Велике Школе.

Дан св. Кирила и Методија, 11. маја, у који света православна црква држи успомену светих просветитеља славенских Кирила и Методија, прослављен је свечано у Русији. У Петрограду је одржано свечано Богослужење по наредби митрополита Антонија у Казанском сабору, где су искупљени били сви ученици и ученице из свију школа Петроградских. После свете литургије одслужен је молебен светитељима, на којем су сви присутни ученици појали.

  Молимо дужнике, да нам дугове намирити изволе.

Издаје и уређује : **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.